

המקדש והמים

הרב יהודה שביב

ראשי פרקים:

- א. פתיחה
- ב. מקדש בשירת הים
  1. ואנוהו
  2. בית מקדש נאה
  3. שני שותפים ליצירה
  4. ציפור מבקשת קן
- ג. זבולון ובית זבול
- ד. מקדש ומים בתהילים
  1. על עמים יסדה
  2. לביתך נאוה קודש
  3. מצמצום המים לצמצום השכינה
  4. צמאון למקדש כצמאון למים
- ה. מים במקדש
  - ו. מים מהמקדש
  - ז. חתימה

פתיחה

המקדש - מן המים הוא עולה, ואל המים הוא שב. מן המים הוא עולה, שכן לראשונה נמצא המושג 'מקדש' בשירת הים¹. אל המים הוא שב, שכן נביאים אחרונים מרבים לדבר על המים העתידים לפרוץ מן המקדש.

1. ומובא בפירושי התורה לרבי יהודה החסיד (מהדור' י"ש לנגה, ירושלים תשל"ה): "על הים ראו המקדש מתוקן, כמו העתיד להיבנות אחרי כן".
כנגד התפיסה שההבטחה לבנות מקדש היא יוזמה של מטה, ראוי להביא את דברי רבי יהושע בן לוי: "תנאים עשה הקב"ה עם ישראל עד שהן במצרים, שאינו מוציאן אלא על מנת שיעשו משכן ומשרה שכינתו עליהם, כמה שכתוב (שמות כט, מו): '...כי אני ה' א-להיהם אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לשכני בתוכם...' (מדרש תנחומא פרשת נשא כב).

מקדש בשירת הים

פעמיים נזכר המקדש בשירת הים, פעם במפורש ופעם ברמז. לקראת סוף השירה נאמר: "תבאמו ותטעמו בהר נחלתך, מכון לשבתך פעלת ה', מקדש א-דני כוננו ידיך" (שמות טו, יז).

אך מעבר לאזכור מפורש זה, המקדש נרמז כבר בתחילת השירה בכתוב: "זה א-לי ואנוהו", ותרגם אונקלוס: "ואבני ליה מקדשא".

המקדש המפורש בסוף השירה מיוחס לה': "פעלת ה'"; "כוננו ידיך"²; המקדש הרמוז בתחילתה הוא מעשה ידיהם של ישראל: "ואנוהו" - "ואבני ליה".

מה עניין המקדש אצל שירת הים?³

ואנוהו

המילה 'ואנוהו' שבשירה נדרשה במכילתא בכמה פנים. ראשון שבהם מובא בשם רבי ישמעאל:

ר' ישמעאל אומר: וכי אפשר לבשר ודם להנוות לקונו? אלא אנוהו לו במצות: אעשה לפניו לולב נאה, סוכה נאה, ציצית נאה, תפלה נאה.⁴

2. ראה רש"י סוכה מא, א ד"ה אי נמי: "אבל מקדש העתיד שאנו מצפין - בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבא משמים שנא': 'מקדש א-דני כוננו ידיך'". אבל ראה כתובות ה, א: "...במעשה ידיהם של צדיקים כתיב: 'מכון לשבתך פעלת ה' מקדש א-דני כוננו ידיך', ושם כתב רש"י: 'מקדש - מעשה ידי צדיקים הוא'. אפשר שזה ביאור הדברים: המקדש אכן מעשה ידי האדם הוא, שהרי בנייתו היא מצוות עשה המוטלת על ישראל (ראה רמב"ם הלכות בית הבחירה פ"א ה"א), אלא שהבונים צריכים להפנים אל תוכם את ההכרה ש"אם ה' לא יבנה בית - שוא עמלו בוניו בו" (תהילים קכז, א). אף בתפילת שלמה בעת חנוכת הבית מצינו: "כי האמנם ישב אלהים על הארץ, הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך, אף כי הבית הזה אשר בניתי" (מלכ"א ה, ח, כז וכן מג, מד), ומאידך: "...והבית אשר בניתי לשמך" (שם, מח, לפי הכתיב).

3. אפשר היה לראות בדבר זה כעין מידה כנגד מידה: הקב"ה גמל עמהם טובות - אף הם יגמלו לו כביכול, בכך שיקימו לו מקדש. השווה לנדרו של יעקב אבינו: "אם יהיה א-להים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבוש, ושבתי בשלום אל בית אבי, והיה ה' לי לא-להים. והאבן הזאת אשר שמת מצבה יהיה בית א-להים" (בראשית כח, כ-כב). באותו נדר הגה יעקב את הרעיון הגדול והנורא של בית א-להים.

4. מכילתא דרבי ישמעאל מסכתא דשירה בשלח פרשה ג, מהד' הורוויץ-רביץ עמ' 127

ותימה: מה עניין נוי מצוות לכאן? ובפרט שרוב המצוות עדיין לא נתנו לישראל, לא לולב ולא סוכה, לא ציצית ולא תפילין!

אפשר שזה פירוש הדברים: עד עתה היו ישראל נפעלים. אין צריך לומר בהיותם במצרים בבית עבדים, אלא אף בתהליך שחרורם. הקב"ה, הוא שיזם, הוא שפעל והוא שהיכה. אמנם פרעה שילח את העם, אבל המסלול נקבע על ידי הקב"ה, כמסופר בתחילת הפרשה. המלחמה על הים - של ה' הייתה. הוא היה 'איש מלחמה', והם נתבקשו להחריש. היכן לראשונה יזמו ישראל ויצרו משהו מעצמם? הוי אומר: בשירת הים. כאן לראשונה הם מבטאים את עצמם.

ביטוי זה של השירה חד פעמי היה. עתה ניצבים בני ישראל בפני בעיה: כיצד לבטא את עצמם אל מול האלהים בדרך קבע. שמא תאמר: במצוות ובמעשים טובים? הלא השם 'מצווה' כבר מלמד שאין כאן יצירה עצמית, אלא ציות לצו של מעלה, ועוד בהיותם במצרים כבר הושמע באוזניהם ייעוד המהלך כולו: "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה!" (שמות ג, יב). בני ישראל מחפשים ומוצאים: נוי של מצווה. גם אם הם מצווים במצוות, אין הם מצווים לַיְפוֹתֵן, שהרי מצוות סוכה תתקיים בין בסוכה נאה בין בסוכה שאינה נאה. נמצא כי נויה של מצווה - הוא הביטוי האישי של עם ישראל, שבא מנדיבות הלב ולא מהכרח הציווי.

בית מקדש נאה

עוד נדרש שם במכילתא:

ר' יוסי בן דורמסקית אומר: אעשה לפניו בית מקדש נאה, אין 'נוה' אלא בית המקדש, שנאמר: 'זאת נוהו השמו' (תהילים עט, ז), ואומר: 'חזה ציון קרית מועדנו, עיניך תראינה ירושלם נוה שאנן' (ישעיהו לג, כ).

הרי זה מוסיף על הראשונה: לא נוי מצווה סתם, אלא בית מקדש נאה. מעתה מתפרשת המילה 'ואנוהו' במובן כפול: נוי ונוה. בכך נקשרת צלע הפסוק "זה אלי ואנוהו" אל הצלע הבאה אחריה "א-להי אבי וארממנהו":

א-לי \ א-להי אבי

ואנוהו \ וארוממנהו

שכן 'רוממות', הוא עניין המקדש, כאומר: "לרומם את בית א-להינו" (עזרא ט, ט).

אכן, אין לך דבר ביהדות הכרוך כל כך בְּנוי כבית המקדש וכליו. כך גם משתמע מפסק הרמב"ם:

מצוה מן המובחר לחזק את הבנין ולהגביהו כפי כח הציבור... ומפארין אותו ומייפין כפי כחן. אם יכולין לטוח אותו כולו בזהב ולהגדיל במעשיו - הרי זו מצוה.

(הלכות בית הבחירה פ"א ה"א)

שני שותפים ליצירה

הקב"ה מודיע ליחזקאל הנביא (יחזקאל כד, טז): "בן אדם הנני לקח ממך את מחמד עיניך במגפה..."⁵, ואכן: "ואדבר אל העם בבקר, ותמת אשתי בערב" (שם, יח). מות אשת הנביא אות הוא לאשר יארע לעם כדבר ה' שם: "אמר לבית ישראל: ...הנני מחלל את מקדשי גאון עזכם מחמד עיניכם..." (שם, כא).

הרי לנו: כאישה לאיש - כך מקדש לישראל. כדרך שאי אפשר לאיש ליצור בלא אישה, כן אי אפשר לישראל ליצור בלא מקדש. חורבן המקדש משמעו, בין השאר, הפסקת היצירה⁵.

כפי שאמרנו, שירת הים, היצירה הראשונה שיצרו ישראל, הייתה יצירה חד פעמית. אותם שרים, שכל רצונם הוא למסד את אותה שירה, אומרים: "אבנה לו מקדש!"

זאת ועוד: השירה על הים אכן חד פעמית הייתה, אבל משה ובני ישראל השרים מבקשים להפוך את השירה לדבר קבוע, יומיומי. בקשו ומצאו: יש ליצור מקום שיהיה היכל לשירה. ומיד אמרו: "זה אלי ואנוהו" - אבנה לו מקדש, ושם יתנו הלויים קולם בשיר תמיד.

ציפור מבקשת קן

במזמור קכד בתהילים שם המשורר בפי עם ישראל את מילות ההודיה: "נפשנו כצפור נמלטה מפח יוקשים, הפח נשבר ואנחנו נמלטנו" (תהילים קכד, ז). ונאמר במדרש:

ד"א 'ויהי בשלח פרעה' - הה"ד: 'נפשנו כצפור נמלטה מפח יוקשים'. משל ליונה שהייתה יושבת בקנה. ראה אותה נחש רע, היה מבקש לעלות אליה. ברחו הימנו למקום אחר, עלה וישב לה בקנה, נפלה האש בקנה ונשרף הנחש. פרחו הצפור וישבה לה בגג, כיון שנשרף הנחש והקן אמרו לצפור: 'עד מתי את פורחת ממקום זה למקום זה?' הלכה ומצאה לה קן נאה ומשובח, וישבה לה בתוכה. כן היו ישראל במצרים, והיה פרעה הנחש מתחכם עליהם... ברחו ישראל מפניו, שנא': 'חרדו כצפור ממצרים' (הושע יא, יא), וכיון שיצאו ממצרים נשרף פרעה

5. ואכן, בשורת הנביא לסריסים, הסבורים שהם עץ יבש, היא: "ונתתי להם בביתי ובחומתי יד ושם טוב מבנים ומבנות" (ישעיהו נו, ה).

באש... וישבו להם ישראל במקום אחר, שנאמר: 'ואהיה כצפור בודד על גג' (תהילים קב, ח). ואח"כ ברחו כצפור ממקום למקום... וכשבאו לא"י מצאו להם קן, שנאמר: 'גם צפור מצאה בית'⁶ (שם פד, ד). וכן דוד אמר: 'עד אמצא מקום לה' משכנות לאביר יעקב' (שם קלב, ה). לכך נאמר: 'נפשנו כצפור נמלטה' (שמות רבה בשלח פרשה כ, ו).

החזיון שנשקף לעיני ישראל על הים הוא חזיון של "הפח נשבר ואנחנו נמלטנו". אולם הציפור, ישראל, עדיין לא מצאה שלווה, שכן יודעת היא שגם אם נמלטה מפח זה, עוד מזומנים פחים רבים לפניה. לכן מזכירים ישראל תוך כדי שירת ההודיה את בית המקדש, שהוא להם הקן האמיתי, 'בית מנוחה'⁷.

כשראו ישראל את מצרים מת על שפת הים, ולא נותר בהם עד אחד, ידעו הם אל נכון כי תם השלב הראשון בדרך הגאולה. אבל עוד ידעו כי ארוכה היא הדרך ורבת שלבים, וכמו ביקשו לחבר לשלב הראשון, זה שנסתיים עתה, את השלב האחרון, שלב המקדש.

זבולון ובית זבול

ספר שמות, שהוא 'ספר הגלות והגאולה'⁸, פותח בתחילתה של הגלות: "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה" (א, א). אולם כבר בשמות הבאים מצרימה, מוצאים חז"ל רמזים לגאולה:

'ואלה שמות בני ישראל' - על שם גאולת מצרים נזכרו כאן: 'ראובן' - שנאמר: 'ראה ראיתי את עֲנִי עַמִּי' (שמות ג, ז)... 'זבולון' - על שם שהשכינ' הקב"ה את שכינתו... שנאמר: 'בְּנֵה בְנֵי בֵית זְבֻל לְךָ' (מלכ"א ה, יג). (שמות רבה פרק א ה)

האם רק העובדה שלמילים זבולון ובית זבול צלצול דומה, היא שיצרה את הקשר האסוציאטיבי? אפשר שהקשר עמוק יותר.

6. והמשך הכתוב שם הוא: "את מזבחותיך ה' צבאות מלכי וא-להי".

7. בית המקדש נקרא בפי דוד גם בית מנוחה: "אני עם לבבי לבנות בית מנוחה לארון ברית ה'..." (דה"א כח, ב).

8. ראה בהקדמתו של הרמב"ן לספר.

זבולון נקשר בזכרונו עם הים. אבא יעקב אומר לו בברכתו: "זבולון לחוף ימים ישלן וירכתו על צידך" (בראשית מט, יג). משה רבנו מברך את השבט במילים:

ולזבולן אמר: שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך. עמים הר יקראו שם יזבחו זבחי צדק. כי שפע ימים ינקו ושפני טמוני חול.
(דברים לג, יח-יט)

ברכת משה מדברת גם היא על 'שפע ימים', אבל מלמדת על פן נוסף: "עמים הר יקראו". מי הם אותם עמים? רש"י על אתר מציע שני פירושים:

עמים - של שבטי ישראל. הר יקראו - להר המוריה יאספו... ושם יזבחו ברגלים זבחי צדק...

עמים הר יקראו - ע"י פרקמטיא של זבולון תגרי עובדי כוכבים באים אל ארצו... והם אומרים: 'הואיל ונצטערנו עד כאן, נלך עד ירושלים ונראה מה יראתה של אומה זו, ומה מעשיה'. והם רואים כל ישראל עובדים לא-לוה אחד... ומתגייסין שם, שנאמר: 'שם יזבחו זבחי צדק'.

לפירוש הראשון 'עמים' הם שבטי ישראל, שיאספו להר המוריה בעקבות קריאת העתים והזמנים של בני יששכר (ראה רש"י לפסוק יח), ואילו לפירוש השני 'עמים' כפשוטם, אומות העולם, הם שייאספו להר המוריה בעקבות מפעלו של זבולון.

בני זבולון, הולכי הימים, הם אנשי הקשר של ישראל אל עמים שונים ומשונים באמצעות המים. הם נושאים על גלי הים את בשורת האמונה הישראלית, ומרחיבים אותה לאמונה אוניברסלית ובכך הם תורמים לקיום הייעוד של בית הבחירה:

...נכון יהיה הר בית ה' בראש ההרים ונשא מגבעות ונהרו אליו כל הגוים. והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית א-להי יעקב... כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלם.

(ישעיהו ב, ב-ג)

אימתי שמעו עמים רבים לראשונה את שמע ישראל וגורלם המיוחד? הוי אומר: בזמן יציאת מצרים, בעקבות קריעת הים, כנאמר בשירה:

שמעו עמים ירגזון, חיל אחז ישביל פלשת. אז נבהלו אלופי אדום, אילי מואב יאחזמו רעד נמגו כל ישביל כנען.

(שמות טו, יד-טו)

כלום יש לאלו תקווה ותקנה? היש אפיק חיובי שאליו יכולים הם לכוון את נחלי האימה והפחד? אכן יש, והוא בית המקדש במרומי הר המוריה - המקום שבו לומדים לירא את ה'.

מקדש ומים בתהילים

על ימים יסדה¹⁰

את המזמור שעניינו "מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו" (שם, ג) פותח דוד בקריאה: "לה' הארץ ומלואה תבל וישבי בה. כי הוא על ימים יסדה ועל נהרות יכוננה" (שם, א-ב).

מה ראה דוד להזכיר דווקא את יסוד המים? אפשר שזה הוא ההסבר: בראשית היה הכל אפוף מים: "והארץ היתה תהו ובהו... ורוח א-להים מרחפת על פני המים" (בראשית א, ב), וביום השני לבריאה: "ויאמר א-להים: יהי רקיע בתוך המים, ויהי מבדיל בין מים למים" (שם, ו). הווי אומר: המים שהיו מהות אחת, הופרדו על ידי הרקיע ונהפכו למים עליונים שמעל לרקיע ולמים תחתונים שמתחת לרקיע. אלו השניים, שהיו במהותם אחד, כמו שואפים תמיד לשוב ולהתחבר. הרי הם כשני אחים שנפרדו ושואפים להתאחד. גם בין הבורא לברואיו היה בראשית קשר אורגאני, אלא שבתהליך הבריאה הפכו הברואים כביכול ליישות עצמאית, ועדיין יש בנפשם פנימה כמיהה לשוב ולהתאחד. כמיהה זאת, היא העומדת ביסוד הרצון לעלות אל הר ה' ולקום במקום קודשו, להתאחד עם השכינה בביתה.

נקודה נוספת: "כי הוא על ימים יסדה" - הרי זה מלמד שהעולם נוסד על יסוד נזיל, ולעומת נזילותו של היסוד, ניצב זקוף ואיתן הר ה'. הנזילות היסודית מורה על אפשרות של תזוזה ותנועה ומכאן לאפשרות של עלייה בהר ה', של תנועה כלפי מעלה, התעלות.

לביתך נאווה קדש¹¹

מזמור צג בתהילים, מדבר על מלכות ה'. אומר המשורר שנכון כסאו של ה' מעולם, מאז נשאו נהרות קולם, ואדיר הוא ה' במרום מקולות מים רבים¹².

9. "לך לך אל ארץ המריה" (בראשית כב, ב) ...למקום שיראה יוצאה לעולם" (בראשית רבה מהד' וילנא פרשה נה, ז; מהד' תיאודור-אלבק פרשה נה, ב עמ' 590-591).

10. תהילים כד, ב

11. תהילים צג, ה

12. ראה בנושא זה במאמרי "עיונים במזמור צג בתהילים", שמעתין, גיליון 85-86, תשמ"ו, עמ' 31-35.

הפסוק האחרון במזמור: "עֲדִיתֶךָ נֶאֱמַנּוּ מֵאֵד לְבֵיתְךָ נְאוּה קֹדֶשׁ, ה' לְאֶרֶץ יְמִים" - כִּמּוּ מֵהִסָּה אֶת קוֹלוֹת הַמַּיִם הַרְבִּים שֶׁבְּנִהְרֹת הַשׁוֹצְפִים, וּמִשְׁרָה תַּחְתֵּם שֶׁקֵּט, שְׁלוּוָה וְרוּגָע.

נִיגוּד זֶה שֶׁבֵּין תַּמוּנוֹת גּוֹף הַמַּזְמוֹר לְבֵין זֶה הַנִּשְׁקָפֶת מִן הַפְּסוּק הַחוּתֵם כִּבְר עוֹרֵר אֶת תַּמִּיהֶתֶם שֶׁל הַקְּדֻמוֹנִים: "אִמֵּר ר' יוֹסִי: ...מֵאֵי בְּעֵי פְּסוּקָא דָּא לְפְּסוּקָא דְלַעִילָא?" (מִדְּרַשׁ הַנֶּעֱלָם יב, ג). כְּלוּמֵר, מֵה שִׁיכּוֹתוֹ שֶׁל פְּסוּק זֶה לְפְּסוּק הַקּוֹדֵם? הַתְּשׁוּבָה הַמּוּבֹאֵת שֶׁם מֵאַלְפֵת בִּיּוֹתֵר:

אִמֵּר דּוֹד: אַתָּה הוּא שְׁעִשִּׁית אֶת כָּל הָעוֹלָם וְעִשִּׂית אֶת הַמַּיִם, וְהַמַּיִם הֵיוּ מִכְּסִין אֶת הָעוֹלָם מִרִּיבּוּי שְׁבָהֶם, וְעִשִּׂית לָהֶם שִׁתְּכַנְסוּ בְּצִמְצוּם כּוֹלֵם אֶל מְקוֹם אֶחָד. כֵּן יֵהי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁשְׂכִּינְתֶךָ, שֶׁהִיא מֵלֵאָה כָּל הָעוֹלָם כּוֹלּוֹ, שֶׁתְּצַמְצֵם אוֹתָהּ בְּבֵיתְךָ, שִׁיּוֹתֵר רֵאוּי הוּא לְהִיּוֹת שֵׁם. הַה"ד: 'לְבֵיתְךָ נְאוּה קֹדֶשׁ', וְלֹא לְזִמְן מוֹעֵט, אֲלֵא 'לְאֶרֶץ יְמִים'¹³.

מִצְמִצּוּם הַמַּיִם לְצִמְצוּם הַשְּׂכִינָה

רַעִיּוֹן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ כִּמּוּ שְׂרׁוּי בְּעַרְפֵּל מַחֲשַׁבְתֵי-קִיּוּמִי, וְהִיטִיב לְבִטָּא זֹאת שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ בְּעַת חֲנוּכַת הַבַּיִת:

...ה' אִמֵּר לִשְׁכֵן בְּעַרְפֵּל. בְּנֵה בְּנִיתִי בֵּית זָבַל לְךָ, מִכּוֹן לְשַׁבְּתֶךָ עוֹלָמִים... כִּי הָאֱמָנָם יֵשֵׁב אֶל־הַיָּם עַל הָאָרֶץ, הִנֵּה הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַי הַשָּׁמַיִם לֹא יִכְלָלוּךָ, אֵף כִּי הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר בְּנִיתִי.

(מִלְכ"א א, ח, יב-יג, כז)

הֵן ה' מְלוֹא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, וְכִיֻּצַּד אֲפִשֵׁר שֶׁתְּצַטְמַצֵּם שְׂכִינְתוֹ בְּתוֹךְ בֵּית תַּחוּם? יְבוֹאוּ מִימֵי גֵרֵת ה': "יִקְוּוּ הַמַּיִם... אֶל מְקוֹם אֶחָד" (בְּרֵאשִׁית א, ט), צִמְצַמָּה וְתַחֲמָה אוֹתָם בְּגִבּוֹלוֹת הַיָּמִים וְהַנְּהָרוֹת. מַעַתָּה, כַּדָּרְךְ שֶׁפָּעַל ה' אִזּ בְּמִים, וְאֲפִשֵׁר בְּכֶךָ אֶת בְּרִיאַת הַצּוּמָח וְהַחִי, כֶּךָ גַּם, מִתְּפַלֵּל הַמְּשׁוֹרֵר, שִׁירָאָה ה' אֶת מְלַכּוֹתוֹ גַּם בְּצִמְצוּם הַשְּׂכִינָה לְתוֹךְ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ - "לְבֵיתְךָ נְאוּה קֹדֶשׁ".

13. מִמְּזִמּוֹר נוֹסֵף עוֹלָה הַקֶּשֶׁר בֵּין גֵּרֵת ה' בְּמִים לְבֵין הִיכַל קוֹדֶשׁוֹ. בְּמִזְמוֹר כֵּט נֹאמֵר: "קוֹל ה' עַל הַמַּיִם אֶל הַכְּבוֹד הַרְעִים ה' עַל מַיִם רְבִים" (ג), וּבְהַמְשָׁךְ הַמְּזִמּוֹר נֹאמֵר: "וּבְהִיכָלוֹ כָּלוֹ אִמֵּר כְּבוֹד" (ט).

צימאון למקדש כצימאון למים

מעתה, כדרך שברואים צמאים למים, כן צמאים הם למקדש הקיים בקרב מבקשי ה'. כך שרים בני קרח: "כאיל תערג על אפיקי מים, כן נפשי תערג אליך א-להים. צמאה נפשי לא-להים לא-ל חי, מתי אבוא ואראה פני א-להים" (תהילים מב, ב-ג).

בארץ ציה, כשהכל צמאים למים, נפשו של דוד צמאה לא-להים, וכך שר הוא במדבר יהודה: "א-להים, אלי אתה, אֶשְׁחַרְךָ, צמאה לך נפשי, כמה לך בשרי בארץ ציה ועיף בלי מים" (שם סג, ב).

מים במקדש

לאור הדברים שאמרנו, הרי זה טבעי ופשוט למצוא את המים במקדש בהקשרים שונים. בראש ובראשונה - הכיור. נאמר בתורה:

וידבר ה' אל משה לאמר: ועשית כיור נחשת וכנו נחשת לרחצה, ונתת אתו בין אהל מועד ובין המזבח, ונתת שמה מים. ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם, בבאם אל אהל מועד ירחצו מים ולא ימתו, או בגשתם אל המזבח לשרת להקטיר אשה לה'.

(שמות ל, יז-כ)

הרי לנו רחיצת מים כמבוא לכניסה אל הקודש ולעבודת הקודש.

זיקה זו מצינו גם במסכת מידות:

שבעה שערים היו בעזרה. שלשה בצפון ושלשה בדרום... שבדרום: שער הדלק, שני לו: שער הבכורות, שלישי לו: שער המים¹⁴.

(מידות פ"א מ"ד)

בשער זה היו מכניסים בחג הסוכות את המים שנשאבו ממעיין השילוח לצורך מצוות היום, מצוות ניסוך המים¹⁵ (שם פ"ב מ"ו). אולם ייעוד נוסף יש לו לזה השער: "רבי

14. מעניין שלעומת שער המים שבדרום, מצינו בצפון את שער בית המוקד ושער הניצוץ (שם מ"ה). בשניהם הייתה אש: בבית הניצוץ מדורה קטנה לשם קיום האש בעזרה, ובבית המוקד מדורה גדולה (עיין תפארת ישראל תמיד פ"א מ"א, יכין סק"ג). הרי לנו אש בצפון ומים בדרום, כמין חיבור של אש ומים.

15. על ניסוך המים ועל הדרך מהמעין ועד לתהום דרך נקבי המזבח, ראה בספרי "יסוד המעלה", ירושלים תשמ"ז, עמ' 217-222.

אליעזר בן יעקב אומר: ובו המים מפכים ועתידין להיות יוצאין מתחת מפתן הבית" (שם). דבר זה מביא אותנו אל הפרק הבא.

מים מהמקדש

שלושה נביאים נבאו על מים חיים העתידיים לצאת מבית המקדש. יואל ניבא: "...ומעין מבית ה' יצא והשקה את נחל השטים" (יואל ד, יח). זכריה חזה: "והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלם, חצנים אל הים הקדמוני וחצים אל הים האחרון..."¹⁶ (זכריה יד, ח). האריך מכולם יחזקאל בחזונו: "...והנה מים יצאים מתחת מפתן הבית... והמים ירדים מתחת מכתף הבית הימנית מנגב למזבח" (יחזקאל מז, א). ממשיך יחזקאל ומתאר את המים העולים תוך כדי זרימתם:

ויאמר אלי, המים האלה יוצאים אל הגלילה הקדמונה וירדו על הערבה, ובאו הימה אל הימה המוצאים ונרפאו המים. והיה כל נפש חיה אשר ירשץ אל כל אשר יבוא שם נחלים - יחיה והיה הדגה רבה מאד, כי באו שמה המים האלה וירפאו, וחי כל אשר יבוא שמה הנחל... ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה כל עץ מאכל. לא יבול עלהו ולא יתם פרוי לחדשיו יבכר, כי מימיו מן המקדש המה יוצאים והיה [והיו כתיב] פרוי למאכל ועלהו לתרופה¹⁷.

(שם, ח-יב)

הרי זה מזכיר את הנהר שיצא מעדן להשקות את עצי הגן ונפרד משם לארבעה ראשים (בראשית ב, י)¹⁸. כאן, במקדש העתיד, ישנה חזרה למצב הבראשיתי של מפגש א-להים עם אדם בעדן מקדס.

16. בהקשר של מקדש ומים, ראוי לשים לב לאמור שם בהמשך הנבואה. הנביא מנבא: "כל הנותר מכל הגוים... ועלו מדי שנה בשנה להשתקות למלך ה' צבאות, ולחג את חג הסכות" (זכריה יד, טז). והוא מתרה: "והיה, אשר לא יעלה מאת משפחות הארץ אל ירושלם להשתקות למלך ה' צבאות - ולא עליהם יהיה הגשם" (שם, יז).

17. במאמרה "תמורות בקדש הקדשים: מן השוליים למרכז" (מדעי היהדות 37, תשנ"ז, עמ' 53-110) מעמידה חביבה פדיה את רעיון ההמרה: אם במצרים הפכו המים לדם, הרי שבמקדש העתיד, ייפכו הדמים למים חיים: "הפוריות הטהורה הפורצת מן המקדש באותו מסלול של דם הקרבנות" (שם עמ' 68).

18. להקבלה שבין גן העדן לבית המקדש ראה עוד במאמרו של הר' יהודה קיל "המשכן, המקדש והגן בעדן מקדס" (בתוך אסופת כתביו "הגיונות במקרא ובחינוך", ירושלים תשנ"ח, עמ' 64-90), ובמאמרה של לאה מזור 'הקשר הדו-כיווני בין גן העדן והמקדש' (שנתון לחקר המקרא והמזרח הקדום, כרך יג, שרה יפת עורכת).

חתימה

תמונת הראשית של המקדש נצבעה לנו בצבעי מים בשירת הים. שירה זו פרצה אל נוכח המים שהפכו לחומה - הנוזל הפך למוצק.

תמונת האחרית מגלה חיזיון כמו הפוך: מן החומות והחול המוצקים של המקדש בוקעים מים, כאילו הותך המוצק והפך לנוזל. מים נובעים מהמקדש ומתפשטים לכל עבר, כמימי בראשית שמלאו את העולם כולו¹⁹. כדרך שאז מלאו המים את העולם כולו, כן יתמלא העולם כולו ב... דעת ה', כחזונו של ישעיהו: "...כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים" (ישעיהו יא, ט).

19. ראה תוספתא סוכה פ"ג הלכות ג-ג, מהד' ליברמן עמ' 266-269, שם מרחיבים חז"ל בעניין המים העתידיים לצאת מן המקדש דרך שער המים. בהלכה י נאמר שם: "...מלמד שכל מימי בראשית עתידין להיות יוצאין כמפי הפך הזה".